

Sygn. akt IV CNP 42/09

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 17 września 2009 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Grzegorz Misiurek (przewodniczący)
SSN Irena Gromska-Szuster (sprawozdawca)
SSN Krzysztof Strzelczyk

w sprawie ze skargi powoda
o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego wyroku
Sądu Okręgowego w Z.
z dnia 28 lutego 2007 r., sygn. akt [...],
w sprawie z powództwa małoletniego A.W. reprezentowanego
przez przedstawiciela ustawowego I.H.(poprzednio W.)
przeciwko "W." SA
o zapłatę,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 17 września 2009 r.,

- 1) stwierdza, że zaskarżony wyrok jest niezgodny z prawem;**
- 2) zasądza od "W." SA na rzecz A.W. kwotę 660 zł (sześćset sześćdziesiąt) tytułem zwrotu kosztów postępowania.**

Uzasadnienie

Małoletni powód, reprezentowany przez matkę, wniósł skargę o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego wyroku Sądu Okręgowego w Z. z dnia 28 lutego 2007 r., oddalającego apelację powoda od wyroku Sądu Rejonowego w T. z dnia 15 grudnia 2006 r, zarzucając, że wyrok ten jest niezgodny z art. 446 § 2 k.c. z powodu wadliwej wykładni tego przepisu dokonanej przez Sądy obu instancji, skutkującej bezpodstawnym oddaleniem powództwa o zasądzenie na rzecz powoda od pozwanego W. S.A. kwoty 4 200 zł tytułem skapitalizowanej renty po 300 zł miesięcznie za okres od marca 2004 r. do kwietnia 2005 r. z ustawowymi odsetkami od dnia 3 sierpnia 2005 r. do dnia zapłaty.

W powyższej sprawie małoletni powód dochodził między innymi renty miesięcznej przewidzianej w art. 446 § 2 k.c., w związku ze śmiercią jego ojca A.W., która nastąpiła w dniu 12 lutego 2004 r. w wyniku wypadku samochodowego. Wskazał, że ojciec płacił na jego rzecz zasądzone wyrokiem sądowym alimenty i żądał między innymi skapitalizowanej renty poczynając od marca 2004 r. do kwietnia 2005 r. z ustawowymi odsetkami wskazując, że strona pozwana przyznała mu rentę po 300 zł miesięcznie, ale dopiero od 1 maja 2005 r.

Sądy ustaliły, że śmierć ojca powoda nastąpiła w dniu 12 lutego 2004 r. w wyniku wypadku samochodowego, za który odpowiedzialność ponosił kierowca ubezpieczony u strony pozwanej od odpowiedzialności cywilnej za szkody związane z ruchem pojazdu mechanicznego. A.W. był rozwiedziony z matką powoda i w wyroku rozwodowym z dnia 14 listopada 2003 r. zasądzono od niego na rzecz powoda alimenty po 300 zł miesięcznie, które płacił. Po jego śmierci małoletni powód zgłosił stronie pozwanej szkodę oraz roszczenia odszkodowawcze i rentowe w dniu 5 maja 2004 r. Strona pozwana pismem z dnia 31 października 2005 r. poinformowała go o przyznaniu renty miesięcznej po 300 zł z wyrównaniem od dnia 1 maja 2005 r.

Sąd Rejonowy w T. wyrokiem z dnia 15 grudnia 2006 r. uwzględnił częściowo powództwo o odszkodowanie i rentę, jednak oddalił roszczenie o

zasądzenie renty po 300 zł miesięcznie za okres od marca 2004 r. do kwietnia 2005 r. Sąd przyjął odpowiedzialność strony pozwanej za skutki wypadku ojca powoda wynikającą z art. 34 ust. 1 ustawy z dnia 22 maja 2003 r. o ubezpieczeniach obowiązkowych, Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym i Polskim Biurze Ubezpieczycieli Komunikacyjnych (Dz. U. Nr 124, poz. 1152 ze zm. - dalej „ustawa o ubezpieczeniach obowiązkowych”) w zw. z art. 436 § 1 i art. 435 § 1 k.c. Stwierdził, że zgodnie z art. 446 § 2 k.c. powodowi, wobec którego ciążył na zmarłym ojcu obowiązek alimentacyjny, przysługuje prawo do renty przez prawdopodobny czas trwania obowiązku alimentacyjnego. Roszczenie to ma charakter odszkodowawczy, zaś szkoda polega na utracie świadczeń alimentacyjnych, jakie powód mógłby otrzymywać od swego zmarłego ojca. Z tego tytułu zasądził na jego rzecz, ponad kwotę 300 zł płaconą przez pozwanego, kwotę 150 zł renty miesięcznie, poczynając od daty wyroku. Stwierdził, że uznana przez pozwanego renta po 300 zł miesięcznie należała się powodowi od dnia 3 sierpnia 2005 r., to jest od dnia, w którym, zgodnie z art. 14 pkt 4 ustawy o ubezpieczeniach obowiązkowych możliwe stało się wyjaśnienie okoliczności niezbędnych do ustalenia odpowiedzialności zakładu ubezpieczeń z tytułu renty. Sąd uznał, że wyjaśnienie tych okoliczności możliwe było w ciągu 90 dni od daty zgłoszenia szkody, co nastąpiło w dniu 5 maja 2004 r., a zatem pozwany miał obowiązek wypłaty uznanych przez siebie roszczeń od dnia 3 sierpnia 2005 r. i od tej daty powodowi należała się renta po 300 zł miesięcznie. Ponieważ nie została ona zapłacona za okres od 3 sierpnia do 31 września 2005 r. Sąd Rejonowy zasądził z tego tytułu kwotę 580,65 zł z ustawowymi odsetkami. Żądanie renty za wcześniejszy okres, renty skapitalizowanej i odsetek za opóźnienie w zapłacie renty, jako niezasadne, oddalił.

Od powyższego wyroku powód wniósł apelację jedynie w części oddalającej powództwo co do kwot po 300 zł miesięcznie renty za okres od marca 2004 r. do kwietnia 2005 r., skapitalizowanej do kwoty 4200 zł, wnosząc o jego zmianę w zaskarżonej części i zasądzenie dodatkowo na jego rzecz skapitalizowanej renty w kwocie 4 200 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 3 sierpnia 2005 r. oraz rozstrzygnięcie o kosztach postępowania, w tym kosztach zastępstwa procesowego w postępowaniu odwoławczym. W uzasadnieniu apelacji zarzucił między innymi

naruszenie art. 446 § 2 k.c. i stwierdził, że w świetle tego przepisu powodowi należy się renta od chwili śmierci ojca, bowiem gdyby żył, powód otrzymywałby od niego zasądzone alimenty w kwocie po 300 zł miesięcznie, a utracił to świadczenie od chwili śmierci ojca, zaś strona pozwana przejęła je dopiero od maja 2005 r., zamiast bezpośrednio po śmierci A.W., to jest od marca 2004 r. Zarzucił, że bezpodstawnie Sąd Rejonowy ustalił wymagalność świadczenia rentowego dopiero po upływie 90 dni od daty zgłoszenia szkody, co narusza art. 446 § 2 k.c.

Sąd Okręgowy w Z., oddalając wyrokiem z dnia 28 lutego 2007 r. apelację powoda, podzielił ustalenia faktyczne i ocenę prawną Sądu pierwszej instancji wskazując, że Sąd ten w uzasadnieniu zaskarżonego orzeczenia powołał się na akceptowane powszechnie i uznane zarówno przez Sąd Najwyższy jak i doktrynę zasady dotyczące ustalania prawa zarówno do renty jak i odszkodowania. Odnosząc się do zarzutu naruszenia art. 446 § 2 k.c. stwierdził, że Sąd Rejonowy prawidłowo ustalił datę wymagalności roszczenia o przyznaną przez pozwanego rentę i w takim zakresie zasądził odsetki od wskazanych kwot z tytułu nieterminowego wypłacenia świadczenia i z uwagi na to nie może się ostać także zarzut naruszenia art. 233 § 1 k.p.c.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem wskazanego wyżej wyroku Sądu Okręgowego w Z. jest uzasadniona, bowiem wyrok ten w sposób oczywisty narusza art. 446 § 2 k.c. przez niewątpliwie błędną wykładnię w zakresie daty powstania roszczenia o rentę przewidzianą w tym przepisie, odbiegającą od wykładni powszechnie przyjętej i wyprowadzanej wprost z brzmienia przepisu oraz charakteru przewidzianej w nim renty.

W świetle art. 446 § 2 k.c. osoba, względem której ciążył na zmarłym obowiązek alimentacyjny, może żądać od zobowiązanego do naprawienia szkody renty obliczonej stosownie do potrzeb poszkodowanego oraz do możliwości zarobkowych i majątkowych zmarłego przez czas prawdopodobnego trwania obowiązku alimentacyjnego. Renta przewidziana w tym przepisie ma niewątpliwie charakter odszkodowawczy - stanowić ma wynagrodzenie szkody jakiej doznała osoba uprawniona do alimentacji w wyniku śmierci osoby zobowiązanej przez to,

że utraciła należne jej od zmarłego świadczenia alimentacyjne. Osoba zobowiązana do naprawienia szkody ma obowiązek pokryć także tę szkodę, w zakresie przewidzianym w omawianym przepisie, który jednoznacznie wskazuje czasowy zakres renty odszkodowawczej: renta należy się przez cały czas prawdopodobnego trwania obowiązku alimentacyjnego. Użycie określenia „prawdopodobnego” dotyczy końcowego terminu świadczeń rentowych, który zależy od chwili finansowego usamodzielnienia się uprawnionego, nie dłużej jednak niż określony moment, gdy uprawniony miał możliwość usamodzielnienia się. Moment ten jest przyszły i nieokreślony, dlatego renta, podobnie jak alimenty, zasądzana jest bez wskazania końcowego terminu jej płatności. Natomiast termin początkowy powstania podmiotowego prawa uprawnionego do renty z art. 446 § 2 k.c. i odpowiadający mu moment powstania zobowiązania do jej świadczenia osoby odpowiedzialnej jest oczywisty w świetle regulacji zawartej w tym przepisie oraz odszkodowawczego charakteru takiej renty: jest nim chwila powstania szkody, to jest chwila, gdy z powodu śmierci zobowiązanego do alimentacji, przestaje on świadczyć alimenty na rzecz uprawnionego. Powstaje wówczas szkoda, którą zobowiązana jest pokryć osoba odpowiedzialna, przejmując obowiązek alimentacyjny w postaci przewidzianej w art. 446 § 2 k.c. renty. Taka wykładnia wynika z samego brzmienia przepisu oraz charakteru przewidzianej w nim renty i jest jednolicie oraz powszechnie przyjmowana w doktrynie i orzecznictwie (porównaj między innymi orzeczenia Sądu Najwyższego z dnia 7 września 1960 r. 2CR 629/59, OSPIKA 1961/12/343, z dnia 5 stycznia 1968 r. I PR 424/67, nie publ., z dnia 21 stycznia 1969 r. II PR 597/68, OSNC 1970/2/30, z dnia 5 marca 1969 r. III PZP 65/68, OSNC 1969/11/196, z dnia 5 stycznia 1970 r. I PR 390/69, nie publ., z dnia 16 grudnia 1986 r. IV CR 442/86, OSNC 1988/4/49, z dnia 7 listopada 2002 r. II CKN 975/00, nie publ., z dnia 20 stycznia 2004 r. II CK 360/02, nie publ., z dnia 11 lutego 2005 r. III CK 318/04, nie publ. i z dnia 16 maja 2008 r. III CSK 386/07, nie publ.).

Prawo do renty przewidzianej w omawianym przepisie powstaje zatem z chwilą powstania szkody polegającej na utracie przez uprawnionego alimentów, w wyniku śmierci zobowiązanego, co w rozpoznawanej sprawie miało miejsce w dniu 12 lutego 2004 r. Od tej też daty, a ściśle od pierwszego dnia następnego

miesiąca, w którym w wyniku śmierci ustał obowiązek alimentacyjny zmarłego, powstaje obowiązek strony pozwanej z art. 446 § 2 k.c. świadczenia renty po 300 zł miesięcznie. Od tej więc daty powód miał prawo do renty po 300 zł miesięcznie świadczonej przez pozwanego. Ponieważ pozwany rozpoczął świadczenia rentowe na rzecz powoda dopiero od dnia 1 maja 2005 r., powodowi przysługiwało roszczenie o zasądzenie renty po 300 zł miesięcznie za okres od dnia 1 marca 2004 r. do dnia 30 kwietnia 2005 r., co stanowi skapitalizowaną kwotę 4 200 zł, w stosunku do której powództwo zostało oddalone bezpodstawnie, z oczywistym naruszeniem art. 446 § 2 k.c.

Sąd Okręgowy podejmując takie rozstrzygnięcie, podzielił zarówno błędną wykładnię powyższego przepisu dokonaną przez Sąd Rejonowy, jak i popełniony przez ten Sąd błąd polegający na zastosowaniu art. 34 ust. 1 ustawy o ubezpieczeniach obowiązkowych do określenia chwili powstania roszczenia rentowego z art. 446 § 2 k.c., podczas, gdy art. 34 ust. 1 dotyczy terminu spełnienia świadczenia przez zakład ubezpieczeń, co ma znaczenie dla ustalenia czy doszło do opóźnienia w jego realizacji, a to z kolei decyduje o prawie do odsetek i dacie, od której się one należą zgodnie z art. 481 § 1 k.c. Nie ma natomiast znaczenia dla określenia chwili powstania prawa podmiotowego powoda i jego roszczenia o rentę z art. 446 § 2 k.c., którą, jak wskazano wyżej, określa sam ten przepis.

Z uwagi na to, że zaskarżony wyrok Sądu Okręgowego w Z. jest niezgodny z prawem w rozumieniu art. 424¹ i następne k.p.c., a w wyniku jego wydania powód poniósł szkodę, Sąd Najwyższy na podstawie art. 424¹¹ § 2 k.p.c. uwzględnił skargę. Na podstawie art. 98 w zw. z art. 100, art. 398²¹ i art. 424¹² k.p.c. zasądzono na rzecz powoda koszty postępowania od strony pozwanej.